

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
Ústav pro dějiny umění
2018
Dizertační práce

PhDr. Daniela Břízová

The role of sculpture in the official art of totalitarian regimes: DDR and ČSR 1948–1968 compared

Oponentský posudek

Daniela Břízová si zvolila jako téma své anglicky psané dizertace sondu do oficiálního umění Československa a Německé demokratické republiky, přičemž vymezila počátek sledované problematiky rokem 1948 a závěr rokem 1968. V závěru se potom ještě dotýká choulostivé otázky „druhého života“ oficiální plastiky tvořené v duchu socialistického realismu, tak jak je k ní přistupováno po politických proměnách a konci existence totalitního Východního Bloku po roce 1989.

Téma je nanejvýš zajímavé a v době, kdy se zvolna vyčerpává možnost objevit materiál, který by rozšiřoval, přinejmenším v československém kontextu, zásadním způsobem už existující představu o neoficiální, resp. alternativní výtvarné kultuře, otevírá široké pole pro nový průzkum. V našem kontextu zatím byla oficiálnímu umění období totality věnována jen malá pozornost, a teprve poslední dobou se začínají objevovat skutečně přínosné sondy do této problematiky. Oblast sochařství je obecně ještě obtížněji uchopitelná. Oceňuji rovněž záměr, že Daniela Břízová chtěla svoji práci otevřít paralelnímu zkoumání dvou sociokulturních oblastí, které byt' svázány stejným ideologickým rámcem, nelze chápat jako identické.

Autorka pracovala s rozsáhlými bibliografickými zdroji, jejichž analýze se obšírně věnuje. Pro pochopení fenoménu sochařství socialistického realismu, pro nějž je historismus mimořádně příznačný, se obrací k realistům devatenáctého století, zabývá se ale i sociální plastikou první poloviny dvacátého století a význačnými památníky, válečnými pomníky a pomníky obracejícími se k národní historii se záběrem až do konce 2.světové války. Této problematice věnuje první část práce.

V druhé části sleduje už vlastní téma – sochařství socialistického realismu. Člení ho do čtyř časových úseků, odpovídajících politickému vývoji a uměnovědnému diskurzu, přičemž v každé z etap věnuje pozornost situaci v obou sledovaných státech. V četných podkapitolách se zaměřuje nejen na samotnou oficiální sochařskou tvorbu, ale rovněž na řadu aspektů spjatých s fungováním a vlivem oficiální sochařské tvorby, která byla určena převážně pro veřejný prostor. Zatímco první úsek dokládá přípravnou fázi, spadající ještě do doby před definitivním politickým převratem, druhý úsek je věnován nejvíce demagogickému období

ideologické represe let 1948 až 1953. Další dva úseky už potom ukazují komplikované období první kritiky stalinismu v letech 1953 – 1956, a složité období další destalinizace mezi 20.sjezdem KSSS v roce 1956 a vrcholem procesu liberalizace v Československu v roce 1968.

Třetí část dizertace zaměřuje Daniela Břízová na hlavní okruhy nástrojů a metod prorežimní tvorby, které vidí v politických památnících, výstavách, soutěžích a oceňování významných představitelů oficiální tvorby, a ve čtvrté části vytváří typologii a ikonografii sochařství socialistického realismu. Práci zakončuje, jak už bylo řečeno, shrnující kapitola věnovaná dnešnímu zacházení s touto částí výtvarné historie obou států.

Je třeba ocenit objem práce, který Daniela Břízová ve své dizertaci odvedla. Zároveň je jistě dobře, že k tématu přistoupila bez emocí a předsudků, a pokusila se zcela věcně popsat dané téma – práci uzavírá definicí svého záměru, kterým je rehabilitace výzkumu zaměřeného na umění socialistického realismu. S tím lze samozřejmě souhlasit, je ale přitom otázkou, do jaké míry lze pro celé zvolené období opravdu uplatňovat pojem socialistického realismu, anebo zda už později nejde jen o pokleslý realismus bez původního ideologického náboje. Je rovněž otázkou, zda je kupř. v šedesátých letech možné zabývat se oficiální plastikou bez hlubší konfrontace s jen zběžně zmíněnou plastikou neoficiální, resp. modernistickou a výtvarně aktuální. Práce obsahuje obrovské množství materiálu a informací, bohužel ale vzhledem k časovému rozsahu mnohá témata jen naznačuje a nevyužívá dostatečně možnosti skutečně zajímavých konfrontací. Zdá se mi proto, že možná autorka měla soustředit pozornost pouze na československou problematiku, která v práci tak jako tak dominuje. I zde navíc nejde o jednolitý celek, česká a slovenská verze socialistického realismu by si určitě rovněž zasloužila pozornou analýzu. Pokud se ale Daniela Břízová rozhodla propojit dva totalitní regiony, měla si časově téma zúžit.

Zatímco struktura textu je přehledná a umožňuje dobrou orientaci, obrazová příloha by si zasloužila výraznější členění.

Přes uvedené výhrady je jistě třeba uvítat, že tento průzkum byl realizován. Je ale přirozené, že přínos této dizertace je především v tom, že téma otevřela. Dizertace Daniely Břízové splňuje požadované nároky a doporučuji ji proto k obhajobě.

Doc. PhDr. Marie Klimešová Ph.D.

2.8.2018